

Obama en de neergang van het imperium

André Mommen

Zonder onvoorziene omstandigheden zal Barack Obama ongetwijfeld een tweede presidentstermijn binnenhalen. Dat ligt niet zozeer aan de briljante resultaten in zijn eerste termijn, als wel aan de Republikeinse tegenstrever. De crisis van de Republikeinse Partij en het onvermogen van Obama om van zijn eerste termijn een klinkend succes te maken weerspiegelen ook de economische en financiële neergang van het Amerikaanse imperium en de ermee gepaard gaande ideologische verwarring. Maar hoe moet het nu verder met het imperium nu dat dat onder Obama toe is aan een onvermijdelijke afbouw?

Obama heeft in 2008 zowel de nominatie van de Democraten als de verkiezingen gewonnen op basis van een nogal dubbelzinnige, want voluntaristische en dus populistische slogan “Yes we can”. Die slogan moest zowel de blanke arbeidersklasse als de etnische minderheden (die samen een meerderheid vormen) verenigen rond een project van binnenlands economisch en sociaal herstel waaraan ook de bredere middenklasse haar deel zou hebben. Het symbooldossier in deze was natuurlijk een goede ziektekostenverzekering voor iedereen. Daarvan is, zoals we nu weten, nog maar weinig terechtgekomen. Het plan van een verplichte ziektekostenverzekering voor iedereen heeft een luidruchtige antibelastingbeweging op de been gebracht, ook bekend als de Tea Party. Deze Tea Party is niets anders dan de opstand van de landelijke Republikeinse kiezers tegen de “socialist” Obama. Deze plattelanders en bewoners van kleinere steden vrezen dat Obama de lasten van de welvaartsstaat, waarvan naar verluidt vooral de gekleurde Amerikanen zouden gaan profiteren, zal afwentelen op de “hardwerkende”, dus blanke Amerikaan. Voor het Republikeinse partijestablishment betekende de opkomst van

de Tea Party een ramp. De Republikeinen konden hierdoor onmogelijk een valabele kandidaat selecteren die het met kans op succes tegen Obama kon opnemen. Met alle gevolgen van dien. Nog nooit waren de Republikeinen zo verdeeld als nu. Ze steunen dan ook af op een verpletterende nederlaag.

Dat de Republikeinen zo op drift konden raken, heeft ook te maken met de buitenlandse koers die George W. Bush tijdens zijn twee mandaten heeft gevaren. De oorlogen in Afghanistan en Irak hebben aangetoond dat het Amerikaanse imperialisme nog wel tanden heeft, maar niet meer bij machte is om zijn eigen wil op te leggen. Kortom, het tijdperk van de Amerikaanse hegemonie is definitief voorbij. Dat vergt uiteraard nieuwe antwoorden op deze nieuwe uitdaging. Want met het preken van de “democratie” voor de naties komt men er niet. Heel wat ideologen, ook aartsvader Henry Kissinger, hebben zich al over het onoplosbare probleem gebogen. Zonder valabel resultaat echter.

Obama heeft inmiddels veel krediet verspeeld. Hij is immers niet de president van de hoop, maar wel van de besluiteloosheid

geworden. Van meet af aan was hij de gevangene van het Democratisch partijestablishment. Hij had immers zelf geen brede staf en aanhang om hem van beleids mensen te voorzien. Daarbij slaagde hij er niet in om de sociale krachten die hem de verkiezingsoverwinning brachten, op sterke posities te manoeuvreren. De klik rond Bill en Hillary Clinton regeert nu. Hillary Clinton staat nu klaar om Obama op te volgen. De sociale krachten hebben inmiddels afgehaakt.

De sociale bewegingen die Obama ooit steunden, zijn weer gedemobiliseerd. Ze zijn op de politieke scène en in de media vervangen door het instantverschijnsel van de Occupy. De deconfiture van de sociale bewegingen in deze heeft ook te maken met hun gebrek aan structuren en gezaghebbende woordvoerders die in een deel van de media de toon kunnen zetten en een agenda opbouwen. Ten aanzien van de Democraten mag de vraag worden gesteld of die partij op termijn niet beter kan verdwijnen. Met de komst van een nieuwe partij zouden de electorale toekomst van de etnische en sociale minderheden en de politisering van vooral de Afro-Amerikanen en de Latino's beter gediend zijn. Het is immers

geen kwestie meer van eisen op de politieke agenda te krijgen, maar wel om die verder in concrete maatregelen te vertalen.

De eisen van de sociale bewegingen hebben altijd rond het thema van de levensbeschouwing (de ethische agenda met het homohuwelijk, abortus, discriminatie, etc.) en van de welvaartsstaat (ziektekosten, uitkeringen, pensioenen) gedraaid. Beide thema's vormen de harde kern van hetgeen sinds de jaren 1930 de progressieve Amerikanen bezighouden en die zijn sindsdien tot de natuurlijke agenda van de Democratische Partij gaan behoren. Eerst met succes overigens. Het leidde tot het uitzuiveren van de Democratische Partij van alle zogenaamde *Dixiecrats*. De conservatieve en racistische kiezers uit het Zuiden maakten daardoor massaal de oversteek naar de Republikeinen. Maar daarna kon men zien dat de Democraten hun progressieve agenda nauwelijks konden afwerken doordat de oude tegenstellingen werden vervangen door minder duidelijk omlijnde nieuwe tegenstellingen in eigen kring. Iedere Democratische president kreeg te maken met kiezers die soms omwille van zeer uiteenlopende motieven hem in de steek kunnen laten. Zo ook zal Obama hebben gedacht.

Obama heeft niet alleen rekening te houden met diverse lobby's (zoals de zionistische lobby die electoraal heel belangrijk is), maar ook met financiële en industriële belangengroepen die beslissingen kunnen tegenhouden of uitkleden. Daarom heeft Obama sinds het begin van zijn mandaat om de hete aardappel van het Palestijns-Israëliëse probleem heen gedraaid. Bij het uitbreken van de "Arabische lente" heeft hij zich grotendeels op de vlakte gehouden. Uiteindelijk waren het Frankrijk en Groot-Brittannië die hem van Kadaffi hebben verlost. Een militair pact als de NAVO is hierdoor in crisis geraakt. Zelfs inzake Iran kon Obama geen werkelijke vuist maken uit angst om in een uitzichtloos conflict te geraken nadat hij inderhaast al de aftocht uit Irak had moeten blazen en nu bezig is dat ook met Afghanistan te doen. Vandaar dat onder Obama de Amerikaanse aandacht voor wat zich in Europa afspeelt, is verslapt. Sinds zijn voorganger Bush het "nieuwe" tegen het "oude" Europa wilde uitspelen, is voor Obama nog alleen maar de overleving van de NAVO en van het raketterschild tegen Rusland van tel. En

natuurlijk tracht Amerika de onwelgevalige regeringen in Wit-Rusland of Oekraïne te destabiliseren door het financieren van protestbewegingen. Deze laatste speldenprikken kosten echter weinig geld.

Ook wordt Obama geconfronteerd met de opkomst van China als economische grootmacht. Zijn aandacht moest zich dus ook naar Azië verplaatsen. Zoals voorheen Japan begon ook China nu door middel van een succesvolle exportgeleide groei dollars te hamsteren en die om te zetten in Amerikaanse staatsleningen. China moet voorts de huidige economische ontwikkeling op gang houden door het steeds massaler importeren van grondstoffen, voedsel en brandstoffen. Dat gaat intussen gepaard met een toenemende politieke invloed in vooral ontwikkelingslanden waar China investeert in grondstoffenwinningen. Dat verontrust de Verenigde Staten. Hoe China in bedwang houden? De Amerikaanse militaire opbouw in Azië versterken is onbetaalbaar en kan enkel het nationalisme in de Aziatische landen opwekken. Enerzijds financiert China de oplopende Amerikaanse staatsschuld waardoor ook de dollar nog altijd de rol van eerste betaalmiddel in de wereld blijft spelen, maar anderzijds zorgen de goedkope Chinese exporten voor problemen op de Amerikaanse markt en op de Amerikaanse handelsbalans. Het dilemma is dus onoplosbaar.

Als we het slagveld bekijken, dan is er onder Obama maar weinig van het Amerikaanse superimperialisme overgebleven. De Amerikaanse macht is nog enkel op een overdadig wapenarsenaal gebaseerd, niet meer op haar economische en financiële mogelijkheden. En dan komt uiteindelijk ook de militaire macht in het gedrang. Dat betekent dat Washington zich uit het impérium zal moeten terugtrekken. Het aangaan van strategische (want duurzame) en tactische (want tijdelijke) coalities met andere mogendheden blijft dan over als mogelijkheid. Maar ook die mogelijkheid is uiterst beperkt. De BRIC-landen zijn niet bereid naar de pijpen van Washington te dansen. In het Midden-Oosten worden de Amerikanen door de massa's gehaat.

De oude truc om via de internationale instellingen (IMF, Wereldbank en WTO) aan stratego te spelen zijn voor Washington beperkt. De financiële crisis heeft het

Amerikaanse bankkapitaal verzwakt. De grote industriële conglomeraten, zoals GM, Ford en Chrysler, verkeren nog steeds in zware problemen. Chrysler is nu in handen van FIAT geraakt. GM is door de Amerikaanse regering na een faillissement wel vlotgetrokken, maar kampt in Europa met problemen, wat noopte tot het aangaan van een alliantie met Peugeot-Citroën (PSA). Ford overleeft slechts moeizaam. De Amerikaanse gigantische wapenindustrie in leven houden is grotendeels onmogelijk zonder het aanboren van solvabele klanten in het buitenland. Europa was tot voor kort zo een dumpplaats van vooral gevechtsvliegtuigen. Maar nu de Koude Oorlog voorbij is, is ook hier de animo voor duur wapentuig gedaald. Alleen de rijke oliesjeiks komen nog in aanmerking voor het kopen van meer vliegtuigen en helikopters. En in Azië dan? Het is uitgesloten dat China Amerikaanse wapens zal kopen. India koopt traditioneel graag in Rusland wapentuig. Japan, dat al meer dan twee decennia lang met economische stagnatie worstelt, is nog steeds een militaire dwerg.

Als we dan ten slotte alles nog eens op een rijtje zetten, dan heeft Obama voor zijn herverkiezing de Amerikaanse burgers maar weinig te bieden: zowel binnenlands als buitenlands zit hij politiek volledig klem. Het einde van de imperiale macht is nu zichtbaar geworden. Dat thema moet tijdens de electorale campagne van Obama ter sprake worden gebracht. Kwestie is immers of de Amerikaanse burgers zich ook van dat gegeven bewust willen worden. En daar vrede mee kunnen nemen. De multipolaire wereld is ongetwijfeld een feit. Want de Amerikaanse supermacht is failliet. Daarbij moet Washington binnenlands alle voorrang verlenen aan het scheppen van meer sociale rechtvaardigheid en veiligheid. Daaronder valt ook de energiebevoorrading van de eigen economie die nog altijd aan olie verslaafd is. Dat alles is tevens de primaire taak van iedere democratisch gekozen president. Voor de Amerikanen betekent dat concreet dat eindelijk eens de doods-klok zal moeten luiden voor elke vorm van Amerikaans traditionalisme. Gedaan daarom met het houden van de bijbel in de ene en de revolver in de andere hand. Voor Obama is dat een moeilijke opdracht, want ze vergt veel moed. Heeft Obama moed? We zullen dat de komende maanden mogen vaststellen.